בראשית כא וירא קעג

וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָדוֹל בְּיוֹם הִגָּמֵל
אֶת־יִצְחָק: ט וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת־בֶּן־הָגָר
הַמִּצְרִית אֲשֶׁר־יָלְדָה לְאַבְרָהָם מְצַחֵק:
י וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת
וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן־הָאָמָה הַזֹּאת
עִם־בְּנִי עִם־יִצְחָק: יא וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד

ספורנו

(ט) **את בן הגר המצרית.**[טו] חשבה שהתעורר לזה הלעג מפני ששמע כך מאמו, כאמרם ז"ל (סוכה נו:) 'שותא דינוקא בשוקא או דאבוהי או דאימיה'[טז]: **מצחק.** מלעיג על המשתה שֶׁנַּעֲשָׂה בבית אברהם[יז], באמרו שנתעברה מאבימלך[יח]. והטעם שלא קרה זה בעת לידת יצחק, כי ישמעאל שמע כזאת אחר כך מליצני הדור[יט]. ואם בְּאוּלַי בעת הלידה היה מצחק לא הרגישה בו שרה שהיתה אז טרודה[כ]: (י) **גרש האמה הזאת ואת בנה.**[כא] כי בעצתה עשה הבן שהוציא דִּבָּה, למען יירש בנה את הכל[כב], לפיכך גרש מפני שאינו דין שיירש אפילו בקצת[כג]: **כי לא יירש בן האמה.**[כד] שאינו מיוחס אחריך, שֶׁהַוָּלָד הולך אחר הפגום[כה]: (יב) **אל ירע**

בראשית טז לך לך קכז

הַטּוֹב בְּעֵינָיִךְ וַתְּעַנֶּהָ שָׂרַי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ:
ז וַיִּמְצָאָהּ מַלְאַךְ י״ עַל־עֵין הַמַּיִם
בַּמִּדְבָּר עַל־הָעַיִן בְּדֶרֶךְ שׁוּר: ח וַיֹּאמַר
הָגָר שִׁפְחַת שָׂרַי אֵי־מִזֶּה בָאת וְאָנָה תֵלֵכִי

ספורנו

ותענה שרי. כדי שתכיר שהיא משועבדת[יד], ולא תבזה עוד את גבירתה, לאות שכן יקרה לכל מבזה ישראל[טו], כאמרו (ישעיה ס יד) וְהִשְׁתַּחֲווּ עַל כַּפּוֹת רַגְלַיִךְ כָּל מְנַאֲצָיִךְ[טז]: (ז) **וימצאה מלאך ה'.**[יז] מצא אותה מוכנת למראות אלהים[יח], ובכן נראה לה: **על עין המים.** מתפללת[יט], כמו שבאר באמרו (פסוק יא) כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֵךְ[כ]: **על העין.**[כא] על אֵם הדרך[כב]. וכשיש שני דרכים יִקָּרְאוּ 'עינים', ומקום התחלת השני דרכים יִקָּרֵא 'פתח עֵינַיִם' (להלן לח יד)[כג], והוא הנקרא אצל רבותינו ז"ל[כד] 'פרשת דרכים': **בדרך שור.**[כה] הוא חֲגָר, כמו שתרגם אונקלוס, והיא עיר בגבול ארץ ישראל או חוצה[כו] לו, כמו שאמרו ז"ל בגיטין (ב.)[כז]. הודיע כי היה בדעתה לצאת אז מארץ ישראל[כז]: (ח) **אי מזה באת ואנה תלכי.**[כח] כלומר, הביטי וּרְאִי מאיזה מקום נסעת[כט], כי היית

מסילת ישרים פרק יא

וכבר אז"ל (עירובין נה א) לא מעבר לים היא. באותם שהולכים מעבר לים בסחורה. וכן שנינו (אבות פ"ב) לא כל המרבה בסחורה מחכים. היא המוסרת אותו לסכנות רבות ומתשת את כחו ברוב הדאגה אפילו אחרי השיגו הרבה. וכן שנינו (שם) מרבה נכסים מרבה דאגה. היא המעברת פעמים רבות על מצות התורה ואפילו על חוקות השכל הטבעיים.

כללו של דבר הכבוד

הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם. ולולי זה כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל. ללבוש מה שיכסה ערותו. ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים והיה פרנסתו קלה עליו ולא היה צריך להתיגע להעשיר כלל. אלא שלבלתי ראות עצמו שפל ופחות מרעיו מכנים עצמו בעובי הקורה הזאת ואין קץ לכל עמלו. ע"כ אמרו רז"ל (אבות פ"ד מכ"א) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם. והזהירונו (שם פ"ו) אל תבקש גדולה ואל תחמוד כבוד. כמה הם שמתענים ברעב וישפילו את עצמם להתפרנס מן הצדקה, ולא יתעסקו במלאכה שלא תהיה מכובדת בעיניהם, מיראתם פן ימעט כבודם. היש לך הוללות גדול מזה. ויותר ירצו בבטלה המביאה לידי שעמום ולידי זימה ולידי גזל ולידי כל גופי עבירות שלא להשפיל מעלתם ולהבזות כבודם המדומה.